

Gospodarjenje z državnimi gozdovi

Že od leta 1996, odkar so gozdna gospodarstva (v nadaljevanju: GG), dobila dvajsetletno koncesijo za gospodarjenje z državnimi gozdovi, se pojavljajo kritike z različnih strani. Te se večinoma nanašajo na premajhen izplen države oziroma Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS (v nadaljevanju: Sklad) iz teh gozdov.

V vsakem mandatu državnega zbora kritike končajo na klopeh poslancev, o njih pa potem razpravlja Odbor DZ za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano ali pa kar celoten državni zbor. Če ne prej, se to zgodi takrat, ko je na dnevnem redu poročilo o delu Sklada.

Tudi tokrat se varuhi državnih interesov, ki po vsej verjetnosti sedijo v varnih državnih službah, niso izneverili v svojem delovanju. Poslance so o omenjeni problematiki seznanili s »pismi s terena«, kot so nam razložili slednji, ko smo jih obiskali v imenu GZS in jih povprašali po argumentih.

Zanimivo je tudi, da potem, ko vse inštitucije, ki se ukvarjajo z gospodarjenjem z zasebnimi gozdovi in za to trošijo milijone evrov davkoplačevalskega denarja, ne dosegajo zelenih rezultatov, državni gozdovi postajajo vedno bolj hvaležna tema za razpravo.

V tolažbo lahko napišemo, da so državni gozdovi edini, kjer so gozdnogospodarski načrti realizirani 100 %, tu in tam pa se naredi celo kakšno gozdno cesto. Čemu potem nenehno preusmerjanje pozornosti od realnih problemov v slovenskem gozdarstvu? Odgovor na to bi morale dati pristojne inštitucije.

V imenu Gospodarske zbornice Slovenije - Združenja za gozdarstvo (v nadaljevanju: ZG) bi radi argumentirano polemizirali z nekaterimi kritikami, ki se občasno pojavljajo zaradi gospodarjenja z državnimi gozdovi. Omenjeno združenje šteje 52 članov, med katerimi so velika, majhna in srednja podjetja, koncesionarji (12), pa tudi nekoncesionarji (50).

Najprej bi bilo treba še enkrat osvežiti dejstvo, zakaj je bila gozdnim gospodarstvom dodeljena 20-letna koncesija. Kot argument so GG-ji navajali ohranitev delovnih mest in preživetje invalidov, ki so nastali z več kot petdesetletnim delom v državnih gozdovih. Glavni argument pa je bila vsekakor odločba ustavnega sodišča. GG-ji so sprožili ustavni spor glede 5. člena Zakona o lastninskem preobli-

kovanju podjetij, ki navaja, da se iz tega procesa pri lastninjenju izločijo kmetijska zemljišča in gozdovi. Gozdovi so bili osnovna sredstva GG-jev, v katere so vlagali 50 let in več. Druga podjetja so olastninila svoja osnovna sredstva, GG-jem pa so bila ta sredstva ponovno podržavljena ne glede na njihova vlaganja. Ustavno sodišče je pritrnilo GG-jem, ni pa uzakonilo lastninjenja gozdov, temveč gozdarskim podjetjem dodelilo prednostno pravico pri sklepanju koncesijskih ali drugih ustreznih pogodb. Temu je sledil zakonodajalec, ki je z novelo zakona (1996) podelil koncesijo gozdarskim podjetjem za 20 let.

Delo v državnih gozdovih GG-jem ni bilo dodeljeno kot monopol, kot se nenehno trdi, marveč kot ustavna pravica, ki izhaja iz pravice enakosti pred zakonom. Ta pa je bila kršena s 5. členom Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij, kot je odločilo Ustavno sodišče.

Še enkrat pa velja poudariti, da ne bi imeli nobene rente iz državnih gozdov, če gozdarska podjetja celih 50 let ne bi intenzivno vlagala v gozdove v obliki infrastrukture (ceste, vlake) in tudi skrbela za gojenje gozdov. Tudi zaradi takega načina gospodarjenja je zdaj povprečna zaloga v državnih gozdovih bistveno večja kot v zasebnih.

V nadaljevanju bomo poskušali polemizirati tudi z drugimi trditvami.

1.

Problematičnost Uredbe o koncesiji za izkoriščanje gozdov v lasti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 34/1996, 70/2000, 108/2001

Nemalo pripomb je zaradi omenjene uredbe. Žal pa je kritiki velikokrat niti ne poznajo ali jo citirajo narobe, kar se dogaja celo nekaterim parlamentarnim političnim strankam na njihovih spletnih straneh.

Podzakonski akt med drugim določa način izračuna koncesnine pa tudi način prodaje gozdnih lesnih sortimentov. Nikjer nič ne piše o kakšnem monopolnem položaju gozdarskih podjetij. Po tej uredbi prodaja lahko poteka prek pogodb ali prek licitacij. SKZG je leta 2008 zahteval izvedbo licitacij za 2 % lesne mase in licitacije so potekale v skladu s predpisi. Kljub trditvam (nedokazanim), da so bile zrežirane, to ni potrdil noben pristojni organ (računsko sodišče, notranja revizija, tržna inšpekcija). Pri

prodaji lesa GG-ji nimajo nobenega monopola, saj na trgu konkurirajo z lesom iz zasebnih gozdov, pa tudi tistim iz uvoza. Pri delih v državnih gozdovih jim je bila prednost dodeljena glede na omenjene odločbe ustavnega sodišča. Za vsa dela v državnih gozdovih obstajajo normativi, objavljeni v uradnem listu (**Odredba o določitvi normativov za dela v gozdovih** (Uradni list RS, št. 11/1999)), ki so jih pripravile strokovne inštitucije (Gozdarski inštitut Slovenije in Biotehniška fakulteta). Vhoda za normative pripravlja Zavod za gozdove. Dnina za posamezna dela je izračunana po metodologiji, osnova pa je urna postavka iz Panožne kolektivne pogodbe za gozdarstvo, ki sta jo podpisala GZS in Sindikat gozdarstva Slovenije.

2.

Povprečna odkupna cena lesa na kamionski cesti za 1 mio m³ na leto posekanega lesa v najlepših državnih gozdovih Slovenije znaša komaj nekaj več kot tržna cena drv.

V javnosti pa tudi drugod se širi teza o občutno prenzki ceni lesa na kamionski cesti v državnih gozdovih, pri čemer se ne upošteva:

1. Da se individualni odkupi iz zasebnega sektorja primerjajo (po možnosti z navajanjem eksotičnih cen) z veliko količino lesa, ki ga odkupijo koncesionarji (25 % do 30 % celotnega poseka v Sloveniji). To je podobno, kot če bi primerjali maloprodajne in grosistične cene.
2. Da se iz leta v leto povečuje delež slučajnih pripadkov (delež sušičnega lesa), posamezna leta pa so dobesedno katastrofalna (lubadarji, snegolomi, vetrolomi). V posameznih območjih in letih slučajni pripadki dosegajo tudi polovico poseka. Namesto kakovostne hlodovine pridobimo večinoma celulozni les z nekajkrat nižjo ceno, kot bi jo imeli v normalnih razmerah. Napadi lubadarjev nastajajo tudi ali zlasti zato, ker marsikje v zasebnih gozdovih (ki jih je 80 %) niso sanirana žarišča. Na tak način izgubljam kakovostno hlodovino, ki se spreminja v manj vredno celulozo.
3. Zaradi velikega deleža slučajnih pripadkov v posameznih letih imajo pri poseku prednost varstvene sečnje, opuščajo pa se redna delovišča, ki so namenjena dejanskemu usmerjanju razvoja gozdov in imajo kakovostnejšo sortimentno in

vrednostno strukturo. Tudi zato so ponekod povprečne cene pogosto nižje kot v zasebnem sektorju, kjer lastnik, ko potrebuje denar, poseže po najvrednejših sortimentih. Po Zakonu o gozdovih lastnik lahko sodeluje pri izdelavi gojitvenih načrtov in izbiri drevja, koncesionarji pa nimajo take pravice kljub ustrezni strokovni usposobljenosti. Zato je presoja o izbiri drevja v celoti prepuščena delavcem ZGS, ki pa nujno ne zasledujejo ekonomskega interesa koncesionarjev in predstavnika lastnika, to je SKZG.

4. Koncesionarji nimajo možnosti, da bi v danem trenutku plasirali sortimente z najugodnejšo ceno, saj je odkazilo realizirano že leto poprej in je danost, ne pa izbira. Še dodatno pa jih omejujejo različni birokratski pravilniki in uredbe, ki jim postavljajo omejitve in povzročajo dodatne stroške. Taki so: **Pravilnik o izvajanju sečnje, ravanju s sečnimi ostanki, spravilu in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov** (Uradni list RS, št. 55/1994, 95/2004), **Pravilnik o dodatnih ukrepih za preprečevanje širjenja in za zatiranje podlubnikov**, (Uradni list RS, št. 52/2005), **Pravilnik o varstvu gozdov** (Uradni list RS, št. 92/2000, 56/2006).
5. Za Slovenijo (zlasti južni in zahodni del) je značilen izredno velik delež jelke. Jelka je stara več kot 200 let, je slabe kakovosti in dosega, v primerjavi s smreko, do 20 % in več nižje cene. Avstrijci, npr., jelke načeloma niti ne odkupujejo ali pa jo vzamejo v tovor le z omejeno količino (10 %). Avstrijske žage so dimenzionirane do premera 40 cm in za jelovino velikih dimenzij (50 cm in več) niso zainteresirane. Za obdelavo predimenzionirane jelovine je potrebna posebna tehnologija (tračne žage), kar podraži predelavo in niža ceno hlodovini jelke.
6. V državnih gozdovih je v primerjavi z zasebnim sektorjem veliko več prvih in drugih redčenj, katerih proizvodnja je zelo draga in dajejo sortimente nizkega cenovnega cenovnega razreda, ki pogosto ne dosegajo niti proizvodne niti lastne cene.
7. Pogoste so špekulativne primerjave, kjer se povprečna cena hlodovine za I., II., III. kakovostni razred (navadno smreke) primerja s povprečno ceno vsega lesa, ki je bistveno nižja. Pri iglavih povprečna cena lesa vsebuje v povprečju tudi do 30 % celuloznega lesa, ki ima bistveno nižjo

ceno. Pri listavcih pa imamo v povprečju le 30 do 40 % hlodovine.

8. Tržna cena drv ni nujno najnižja med sortimenti, saj je bila v času visokih cen nafte cena drv enaka ceni II. do III. klase hlodovine. V takih nenormalnih tržnih razmerah je bila tudi cena pšenice in koruze za kurjavo višja od cen, ki so jih ponujali peki in druga živilskopredelovalna industrija.
9. Drva, ki jih prodajajo zasebniki in kmetje na trgu brez izstavljenega računa, niso obremenjena z DDV-jem, ki je tako izgubljen za državni proračun. Kakšna bi bila povprečna cena sortimentov, če bi bila v njej zajeta tudi drva.
10. Zaključek glede cen lesa bi bil, da je dosežena cena lesa bolj odvisna od strukture odkazila, na katerega koncesionarji nimajo nobenega vpliva, kot od angažiranosti prodajalca.

3.

Licitacije lesa ne potekajo v zadostnem obsegu, in še to s ciljem, da ne uspejo (leta 2007 so od 23 uspele le 3).

Licitacije lesa potekajo tudi v uspešnih primerljivih državah le za najvrednejše sortimente, ki pa jih je relativno malo. Neuspele licitacije lahko pomenijo dolgotrajno skladiščenje ali celo propadanje lesa, ki potem dosega bistveno nižjo ceno. Taki so primeri v sosednji Hrvaški, kjer z gozdovi gospodarji javno podjetje Hrvatske šume, ki se kljub visokovredni slavonki hrastovini otepa z izgubami, prek davkov od lesa dobiva državno pomoč in se že leta pripravlja na reorganizacijo. V Sloveniji takih težav nimamo, saj je v minulih letih na področju gozdarskega sektorja Sklad delal z velikim dobičkom. v Sloveniji so licitacije potekale korektno in v skladu z zakonodajo. Noben pooblaščen nadzorni organ ni ugotovil drugače, zato so omenjene trditve lahko tudi predmet tožbe.

4.

Sedanja ureditev omogoča nelojalno konkurenco, saj nekatera gozdna gospodarstva zlorabljujejo državne gozdove za pridobivanje poceni surovin za svoje lesne izdelke, zaradi česar so nato tržno cenovno konkurenčnejši od drugih ponudnikov.

Nekateri koncesionarji imajo svoje predelovalne kapacitete, kot so žage, tovarne opažnih plošč, lesenih nosilcev, tovarne peletov itn. Na tak način želijo koncesionarji povečati dodano vrednost proizvodom, ki jih prodajajo po vsej Evropi in drugih državah. Nekateri koncesionarji pri tem dosegajo dodane vrednosti, primerljive z razvitim delom EU. Z vidika nacionalne ekonomije je bolj sporno dejstvo, da nekateri največji zasebni lastniki hlodovino izvažajo v tujino. Koncesionarji imajo cenike (enotne), po katerih kupujejo les iz zasebnih in državni gozdov, poleg tega pa je tudi znano, da prav taki GG-ji plačujejo največjo rento. Tisti z največjimi predelovalnimi kapacitetami dobijo iz državnih gozdov manj kot 30 % hlodovine, vse drugo pa pridobijo z razdrobljenim odkupom iz zasebnih gozdov ali tudi uvozom. Nekateri ugotavljajo, da je lastna cena domačega žaganega lesa, zaradi slabe kakovosti in velikih mer (jelke več kot 70 cm) bistveno višja, kot bi jo trenutno dobili na zlomljenem, posušenem evropskem in svetovnem trgu.

Poleg tega imajo lesnopredelovalna podjetja, ki imajo pogodbe o dobavi z gozdarskimi podjetji, bistveno boljše in enakomernjšo oskrbo z lesom, kot tista, ki les odkupujejo iz razdrobljenega zasebnega sektorja. Po trditvah kritikov imajo tudi cenejši les.

5.

Kalkulativni stroški dela za izračun koncesijske odškodnine so na prostem trgu za 20 do 40 % nižji, kot jih priznava SKZG.

Ne vemo, s kakšnimi pogoji delajo koncesionarji na t. i. »prostem trgu«. Za to trditev ni uradnih podatkov, ker je to poslovna tajnost vsakega podjetja. Tudi če je to res, morda nižjo ceno storitve kompenzirajo na druge načine (npr. prek odkupne cene). Za oblikovanje cen lesa pa velja enoten trg in ta določa cene lesa tudi na kamionski cesti.

Na »prostem trgu« pa obstaja nelojalna konkurenca, ki je država doslej še ni poskušala izločiti. Nelojalna konkurenca izhaja iz naslednjih dejstev:

1. Velika količina lesa je posekana iz t. i. medsoseske pomoči.
2. Veliko malih in mikro podjetij dela z delavci, zaposlenimi na črno.
3. Pri takih podjetjih se na tak način izogonejo plačilu davkov in prispevkov na plače zaposlenih, zato je njihovo delo na trgu konkurenčnejše.

4. Do ukinitve (konec leta) tem podjetjem ni bilo treba plačevati davka na plačilno listo.
5. Imajo izredno pomanjkljivo, zastarelo opremo, kar povzroča številne nesreče in smrtne poškodbe. Po številu smrtnih nesreč smo v Evropi med prvimi (ugotovitve GIS). Sedaj stroške zdravljenja in rehabilitacije takih nesreč solidarnostno poravnajo vsi zaposleni, ki plačujejo v zdravstveno blagajno, kar ni povsem v skladu z direktivami EU.
6. Mala podjetja nimajo organizirane službe varstva pri delu, kar imajo praktično vsa srednja in velika podjetja. To prispeva k zmanjšanju števila nesreč in manjši invalidnosti, kar posledično ugodnejše vpliva na zdravstveno blagajno.
7. Nimajo zaposlenih ljudi za organizacijo in pripravo dela (sečno-spravilni načrti, norme, normativi, snemanja, kontrola kakovosti). Če delajo kot podizvajalci pri koncesionarjih, za vse to poskrbijo slednji.
8. Ker so večinoma izvajalci storitev, ne nosijo rizika prodaje lesa in plačil, kar je pomembno zlasti v razmerah sedanje krize.

Nesporno pa so stroški sečnje in spravila v Sloveniji visoki zaradi:

- načina gospodarjenja (neke vrste prebiranja ali skupinskega prebiranja z razdrobljenim posekom brez mase za racionalnost gospodarjenja),
- majhnega deleža strojne sečnje (5 %, Avstrija 90 % v državnih gozdovih),
- velike količine slučajnih pripadkov (lubadarke, vetrolomi, snegolomi, sušeče drevje).

Po študiji BTF so stroški sečnje in spravila kljub temu še zmeraj nižji kot v Avstriji, kjer imajo zaradi strojne sečnje trikrat večjo produktivnost kot v Sloveniji. Omenjena študija primerja donosnost slovenskega in avstrijskega državnega gozdarstva (Bundesforst). Tisti, ki so želeli zlorabiti omenjen študijo, pravijo, da je donosnost v Avstriji 5-krat večja, kar ni omenjeno v nobenih zaključkih te študije. **Med zaključki pa je, da sistema med sabo nista primerljiva.**

Bundesforst deluje kot delniška družba, ki ima v sestavi še lovstvo, ribištvo, parkovni turizem, gozdarstvo in žage. Pri nas se z isto dejavnostjo ukvarja vrsta pravnih subjektov, kot so:

1. Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS,
2. Zavod za gozdove Slovenije,
3. 12 koncesionarjev,
4. Triglavski narodni park in drugi parki,
5. Ribiška Zveza Slovenije,
6. Lovska zveza Slovenije.

Tudi sami avtorji študije priznavajo, da niso dobili vseh podatkov, na temelju katerih bi lahko trdili, da je primerjava v celoti korektna (cene lesa).

Ob zaključku bi radi poudarili, da je zelo narobe, da se poskušajo stvari posplošiti. Kot v vsakem sistemu je tudi pri gospodarjenju z državnimi gozdovi možnost napak ali celo zlorab. Če se to zgodi v enem primeru, ga ne moremo posploševati na vse druge. Koncesionarji na splošno menijo, da je birokracije preveč in bi bilo treba nekatere postopke poenostaviti. Tudi pri cenah in stroških je potrebna individualna obravnava. Vsako območje ima svoje posebnosti, svojo strukturo odkazila, svoje zgodovinske prednosti in slabosti, svoje naravne danosti, svoj lokalni trg in še vrsto drugih lastnosti.

Odgovore na vprašanja, ki smo jih izpostavili, razumemo kot temelj za polemiko in ne kritiko. O strokovnih vprašanjih ne želimo polemizirati le s poslanci, temveč tudi s tistimi, ki jih informirajo, pa čeprav prek (nepodpisanih) pisem s terena.

V končni fazi so poslanci v tej zgodbi še najmanj krivi. Edino kar jim lahko zamerimo, je to, da se ne informirajo pri inštitucijah, ki so za te stvari pooblaščenice, niti jih ne vabijo na seje delovnih teles, ki o tem razpravljajo. Gospodarska zbornica Slovenije je ena največjih organizacij civilne družbe in najprezentativnejši predstavnik delodajalcev v državi, zato si zasluži vsaj to pozornost.

Združenje za gozdarstvo pri GZS

Direktor

Jože Sterle, univ. dipl. inž. gozd.